

La plaça d'en Calvet i Rubalcaba

78

La plaça d'en Francesc Calvet i Rubalcaba és situada a la zona de l'eixample de Girona, en un terreny en bona part ocupat antigament per l'anomenat baluard de Sant Francesc que havia estat construït el segle XVII amb les pedres i carreus de l'Hospital Nou que hom havia enderrocat l'any 1654; pel 1907 el baluard encara era dempeus i coincidí amb l'emplaçament de l'actual plaça mercat; actualment les seves restes serveixen de basament al monument als herois dels setges, més conegut com a monument de lleó, i del qual parlarem tot seguit.

La plaça ha esdevingut, per la seva situació estratègica, i pel fet de comptar amb el mercat d'abastaments, d'una de les vies ciutadanes més concorregudes, a la qual hom pot accedir des de diversos carrers, com ara el passeig del General Mendoza, el carrer d'Ultònia, la ronda del pare A.M. Claret, o bé la Gran Via de Jaume I. Tot amb tot, els veritables edificis de la plaça són els situats entre la ronda del pare A.M. Claret fins a la travessia de Canaders, ja que les altres edificacions pertanyen a la resta de carrers limitrofs.

A la plaça se li donà el nom d'en Francesc Calvet i Rubalcaba per acord del ple municipal de 26 de novembre de l'any 1915, en record d'aquest advocat i polític que, nascut a Girona l'any 1766, fou Síndic de l'Ajuntament en els anys 1797 i 1804-1805; representà la nostra ciutat en els debats de les Corts de Cadiz del 1812, quan aquesta era ocupada pels exèrcits de Napoleó, i treballa per a la Junta Superior de Catalunya, organisme patriòtic que lluità tothora contra els invasors. També ocupà e càrrec de Procurador General de l'Ajuntament i el 1821 era ministre interí de l'Audiència territorial de Mallorca. De tota manera, gairebé ningú no coneix la plaça per aquest nom, i hom l'anomena popularment de dues maneres distintes: plaça del mercat i plaça del lleó, sobretot per la primera accepció.

EL MONUMENT DEL LLEÓ

Aquest monument és i ha estat de sempre un punt d'orientació i referència per a molts ciutadans; d'aquí ve el fet ja comentat que en molts casos hagi do-

nat nom a la pròpia plaça. Fou inaugurat el dia 7 de novembre de l'any 1909 amb motiu de les festes de commemoració del centerari dels setges, i pagat mitjançant els donatius que s'havien rebut. En un primer moment hom bastí tot el cos central i més tard —a partir del 1915— es reformà tot afegint-hi altres elements decoratius i el lleó situat al capdamunt.

Com ja hem dit, el monument fou edificat damunt un tros del baluard de l'antiga muralla que li fa suport, i al costat del qual hi ha un text dels sometents i un altre dels artillers dedicat als herois dels setges, un en català i l'altre en castellà. També hi ha una inscripció al·ludint als donatius que feren possible aquesta construcció. Al damunt de la base del monument hi ha una mena de capitell octogonal que porta inscrits els noms de Joaquín de Mendoza, Alvarez de Castro, G. Minali i Blas de Fournàs, màxims responsables militars de la defensa de la ciutat els anys 1808 i 1809, i cim de tot el lleó, obra de l'escultor gironí J. Oliver de Bezzi.

LA CASERNA D'ARTILLERIA I LA PLAÇA MERCAT

Les dues edificacions més característiques de la plaça, i que fins i tot arribaren a coexistir uns quants anys, són la caserna d'artilleria —en principi, mercat— i l'actual mercat d'abastaments. Pel que fa a la caserna d'artilleria, esmentem que l'edifici fou pensat originàriament com a mercat de bestiar, i així es féu en el projecte de l'any 1910, amb la qual cosa es permetia treure el mercat de bestiar de l'arenys del riu i celebrar-hi sota cobert. Si-

Un indret clau de la ciutat (Foto: Joan Comalat)

tuat entre els carrers Ultònia, general Mendoza i plaça Calvet, aquest edifici es bastí a càrrec de l'Ajuntament en un solar conegut com a «Camp d'en Maties» i fou emprat poc temps com a mercat per problemes de manteniment econòmic i per l'impacte que tingué damunt les economies dels pagesos assistents; pel 1920 ja s'hi feien obres de reforma per tal de destinar-lo a caserna d'artilleria, a la qual es donà el nom de «General Mendoza». Aquesta caserna, que molts gironins recordem encara perfectament, fou enderrocada mitjançant expedient d'urgència al llarg de l'any 1966, afectada per l'execució del projecte del Pla Parcial del Centre Comercial de Girona, de

trista memòria; el cost de les obres fou de 385.000 pessetes. En una part del solar s'hi construí un dels dissortadament famosos «bolets» que configuren aquest indret urbà.

Quant a la plaça-mercat d'abastaments, esmentem que fou projectada inicialment per l'arquitecte Ricard Giralt i Casadesús, i acabada per J. Gordillo, el qual hi afegí elements decoratius de caire heràldic a les dues entrades principals, que simbolitzen l'escut d'Espanya i el de Girona, amb uns llorers totalment inventats. Fou començada a contruir l'any 1942 i inaugurada el 3 de novembre del 1944, amb l'assistència de totes les autoritats. Inicialment fou dotada de cambra frigorífica i fàbrica de gel; comptava amb 202 llocs de venda i costà 2,5 milions. A la memòria municipal d'aquell any —ultra lloar l'avenç que significava— es reconeixia que estava ubicada en una zona una mica allunyada ja que a la Girona dels anys quaranta aquest indret era poc poblat i transitat.

En aquests darrers anys la plaça ha sofert una remodelació molt important; el maig del 1981 s'aprovava el projecte que, a més de refer tot l'interior de la nau i de les botigues, permeté la instal·lació del laboratori municipal de salut pública i l'Oficina d'Informació al Consumidor, recintes que enguany han estat objecte d'una ampliació. El cost total de les obres ultrapassà el 48 milions de pessetes, i s'executà en el període 1982-1983.

UN URBANISME RECENT

Malgrat que actualment aquesta plaça forma part del rovell de l'ou de la ciutat, ens cal assenyalar que fins a la primera del nostre segle era totalment orfe d'edificacions i que caldrà arribar als anys cinquanta per tal que se'n conformi l'actual fesomia. El 1956-57 fou urbanitzada; anteriorment, quan a obres d'infraestructura només podem esmentar les obres de clavegueram del 1925.

L'enderrocament, l'any 1966, de la caserna d'artilleria deslliurà un bon tros de terreny que, si bé inicialment tendí a un afany d'especulació amb el tristament cèlebre Pla Perpiñà, amb la parilització d'aquest projecte quan ja havien reeixit a edificar els dos bolets es guanyà un espai que a hores d'ara és emprat com a mercat d'hortalisses i verdures dels pagesos de la rodalia, i a les tardes, com a zona d'aparcament públic. Actualment encara resta un espai privat defensat per una tanca i que roman així des de fa anys i panys sense que se'n conegui un possible ús per al futur. Destaquem que a l'espai lliure —tocant al passeig del general Mendoza— hi ha un plàtan més que centenari que aixopluga una colla de parades els matins de mercat.

D'entre els edificis remarcables d'aquesta plaça ens cal fer referència a la Casa Reglà, construïda l'any 1936 per Isidre Bosch i Bataller i Ignasi Bosch i Reig, d'un clar estil racionalista, la Casa Vilà (1938), segons projecte de J. Roca i Pinet, i la Casa Coll, també d'estil racionalista, construïda l'any 1935 per l'arquitecte Josep Claret; és a la cruïlla amb el carrer d'Ultònia. La casa n° 9 acc. té damunt la llinda de la porta un remarcable relleu escultòric que sembla representar un estruç.

La plaça ha perdut en aquests mesos una part del moviment que li era característic —sobretot de matinada—, en traslladar-se a MercaGirona els establiments de fruita que hi eren instal·lats des de sempre.

El solar propietat de l'Arpa roman tancat i abandonat, com un repte constant a un Ajuntament que no ha pogut o no ha sabut resoldre aquest problema, relíquia del Pla Perpiñà (Foto: Joan Comalat)

La plaça del mercat, quan encara era en peu la muralla. No s'hi havia construït el mercat cobert i era el firal de bestiar de la ciutat (Foto: Arxiu d'imatges de l'Ajuntament de Girona)

Restes de l'antiga caserna d'artilleria, poc abans del seu enderrocament (Foto: Arxiu d'imatges de l'Ajuntament de Girona)

Ramon Alberch i Fugueres